

Karkotuksen logiikka

Saskia Sassen: *Expulsions*.
Cambridge: Harvard University
Press, 2014. 298 s. ISBN:
978-0-674-59922-2

Saskia Sassenin *Expulsions* on vielä ajankohtaisempi tänään kuin ilmestyessään kolme vuotta sitten, sillä kaikki ne eriarvoisuutta ja karkotusta tuottavat prosessit, joita Sassen kuvaa, ovat entisestään voimistuneet. Teoksen keskiössä ovat karkotukset (*expulsions*), jotka koskevat ihmisten arkea olennaisesti määrääviä tekijöitä kuten kotia, työtä tai maata. Sassen analysoi terävästi uusliberalistisen talouspolitiikan tuottamaa eriarvoisuutta. Kirjan englanninkielinen alaotsikko *Brutality and Complexity in the Global Economy* on naseva: brutaalius ja monimutkaisuus globaalissa taloudessa. Mutta millaisesta karkotuksen logiikasta Sassen oikein puhuu? Hieman yksinkertaistetusti sanottuna Sassen kertoo alati kasvavasta ja koko ajan uusia muotoja saavasta eriarvoisuudesta aikamme kapitalismissa.

Saskia Sassen on syntynyt vuonna 1949 Hollannissa. Hän vietti lapsuutensa Etelä-Amerikassa, minne perhe muutti toisen maailmansodan päätyttyä isän natsitaustan takia. Sosiologian opinnot hän aloitti vuonna 1969 Notre

Damen yliopistossa Indianassa Yhdysvalloissa, jossa hän myös väitteli vuonna 1974. Pitkän uransa aikana Sassen on työskennellyt eri tehtävissä muun muassa Harvardin ja Chicagon yliopistoissa sekä LSE:ssä Lontoossa. Tällä hetkellä hän on Columbian yliopiston sosiologian professori. Sassen on naimisissa sosiologi Richard Sennetin kanssa.

Sassen on tullut tunnetuksi kaupungistumista, globalisaatiota ja kansainvälistä muuttoliikettä koskevista tutkimuksista. Käsite ”globaali kaupunki” on lähtöisin Sassenilta. Hän on lähestynyt globalisaatiota laaja-alaisesti. Globalisaatiossa on kyse poliittisista, sosiaalisista ja taloudellisista prosesseista. Osan globalisaatiosta muodostavat muuttoliike ja uudenlaiset globaalit suurkaupungit. Muutoksien taustalla vaikuttavat verkottunut teknologia sekä transnationaalissa tilassa muuttuva liberaali valtio.

Sassenin viimeisin teos on *Expulsions*, jossa hän käsittelee viiltävän analyttisesti muiden muassa tuloerojen kasvua ja työttömyyttä, vankipopulaatioiden kasvua, mailtaan karkotettujen viljelijöiden määrän kasvua, nopeasti yleistyvää maan ja veden pilaamista sekä luonnon suoranaista tuhoamista. Kirjan teesinä on, että nykyistä sosioekonomista ja ympäristöön kohdistuvaa uudelleenjakoa ei kyetä enää ymmärtämään perinteisil-

lä köyhyyden ja epäoikeudenmukaisuuden käsitteillä. Niistä on Sassenin mukaan syytä puhua uudenlaisina karkotuksina.

Expulsions jakautuu neljään lukuun. Aluksi Sassen tutkii kapitalismin muutoksia. Hänen mukaansa oman aikamme kehittyneen kapitalismin on keksinyt uudelleen alkuperäisen kasautumisen idean. Sen vauhdittamana olemme todistamassa valtavaa tulo- ja varallisuuserojen kasvua. Kasvun seurauksena miljoonia ihmisiä karkotetaan elämänprojekteistaan ja heidän hyväksymistään yhteiskuntasopimuksista. Karkotukset eivät suinkaan koske väestön enemmistöä, mutta yhteiskuntien reunoille karkotettuja on yhä enemmän ja enemmän. Tämän luvun, kuin koko kirjankin, analyysijä täydentää rikas tilastoaineisto, joka kertoo muun muassa, että Yhdysvalloissa suuryritysten verotuksen jälkeiset voitot kasvoivat hyvin maltillisesti vuosien 1940–1985 välissä, mutta sen jälkeen ne ovat kasvaneet vauhdilla.

Toinen luku käsittelee maanomistussuhteiden muutoksia. Sassenin teesi on, että olemme todistamassa valtaisaan maan tavaramuotoistumista etenkin Afrikassa ja Aasiassa. Ulkomaiset sijoittajat ostavat aiemmin valtioiden omistuksessa olleita valtavia maa-alueita. Sen jälkeen asukkaat karkotetaan mailtaan ja alkuperäinen floora

ja fauna uhrataan tehoviljelylle. Tehoviljelyssä voi olla kyse yhtä hyvin viljan viljelystä kuin metsittämisestäkin. Viljely biopolttoaineiden tuotantoa varten kasvaa eniten ja muuta viljelystä nopeammin. Kaiken tämän seurauksena tuhotaan perinteinen taloudellinen toiminta laajoilla alueilla. Kiina ja Saudi-Arabia ovat suurimpia maan ostajia. Myös pohjoisen saalistavat yrityseliitit (*predatory elites*) ostavat maata ympäri maailmaa.

Kolmas luku pohtii finanssitaloutta. Sassen ymmärtää finanssitalouden monimutkaisena ja monialaisena kokonaisuutena. Sen ytimenä on kompleksisten taloudellisten instrumenttien keksiminen ja kehittäminen. Kirjassa on hyvin kiinnostava analyysi Yhdysvaltojen asuntokuplasta eli siitä, miten paikallisesta asumisesta tuli globaali finanssi-instrumentti. Suurimpia toimijoita ei kiinnostanut, pystyivätkö ihmiset suoriutumaan veloistaan, vaan se, miten velat saatiin paketoitua uudelleen markkinoitavaksi. Yhdysvaltojen kupla koettiin myös Euroopassa, ja kirja eritteleeekin lisäksi eurooppalaista asuntokriisiä. Sassenin arvio finanssialan kehityksestä on tyyli: 1980-luvulta alkaen finanssipääoman luonne on muuttunut. Se ei enää vauhdita reaalityaloutta, vaan nykyisin finanssipääoman tehtävänä on ainoastaan kasvattaa finanssipääomaa ja saalistavien eliittien varallisuutta.

Neljäs luku käsittelee ympäristöä. Sassen kuvaa monilla esimerkeillä, kuinka tehomaa- ja öljyteollisuus sekä kaivos- ja öljyteollisuus yhtä aikaa tuhoavat ympäristöä ja karkottavat ihmisiä asuinsijoiltaan. Samalla ydinkatastrofit Neuvostoliitossa ja Japanissa ovat tehneet laajoista alueista elinkelvottomia. Kemianteollisuuden, lähinnä yritysjohtajien piittaamattomuudesta aiheutuneet, ongelmat ovat tappaneet tuhansia ihmisiä ja niin ikään karkottaneet niistä selviytyneitä entisiltä asuinsijoiltaan. Ihmiset tuhoavat toimillaan myös jokia, järviä ja valtameriä. Valtameriä uhkaavat monet kemikaalit. Muovista on kehittämässä kaloja ja äyriäisiä uhkaava ravintoketjun osa.

Kirjan yhteenvedossa Sassen pohtii yhteiskunnallista muutosta ja muutosta koskevaa yhteiskuntatieteellistä tutkimusta. Hänen oletuksensa on, että siirtymä keynesläisestä talouspolitiikasta yksityistämisen, taloudellisen sääntelyn purkamisen ja vain harvoja hyödyttävien avoimien rajojen aikaan merkitsee siirtymistä pois dynamiikasta, jonka tavoitteena oli ottaa mahdollisimman suuri osa väestöstä mukaan yhteiskuntien rakentamiseen. Sen sijaan liikutaan kohti dynamiikkaa, joka tuuppaa ihmisiä ulos. Kyse on kokonaan uudesta karkottamisen logiikasta, jossa keskeisiä toimijoita ovat saa-

listavat eliitit. Sassen ei nimeä saalistavia eliittejä, mutta hänen mukaansa samat toimijat vaikuttivat olennaisesti vuoden 2008 talouskriisin syntyyn.

Sassen haastaa yhteiskuntatieteilijät pohtimaan sitä, riittävätkö nykyiset käsitteemme ja muut työkalumme ymmärtämään aikamme eriarvoisuutta. Erityisen hienoa kirjassa on, että Sassen ei päästä lukijaansa helpolla eikä tarjoa valmiita vastauksia. Sen sijaan hän kutsuu meidät hakemaan vastauksia ja kehittämään uusia välineitä yhteiskunnallisten myllerryksien tutkimiseen. On myös ilahduttavaa, että *Karkottamisen logiikka* on nyt keväällä luettavissa Vastapainon kustantamana suomeksi.

Harri Melin